

Игор Јовановић,
Сања Переша-Мацука

Фудбал и диктатура

Кључно питање:

Фудбал нема никакве везе с полтиком. У којој мери се слажете с овом тврдњом?

Тема:

Овај модул је преглед о спортском животу у периоду 1918. – 1930, тачније о једном познатом случају и проблемима који су се појавили у вези са Југословенским националним тимом на првом светском првенству у фудбалу, у Уругвају. Ова тема је изабрана јер смо претпоставили да би била интересантна за већину ученика и наставника. Тема је контроверзна јер нам утицај политике и спорта може помоћи да мало приближимо проблеме попут: нације у Краљевини Југославији, диктатура, централизација, политички сукоби, унитаризам... Наша намера је приказати ученицима српско-хрватско питање на малом и интересантном инциденту/случају. Тема је релевантна за цели регион јер се односи на све земље у Краљевини Југославији, јер је фудбал био веома популаран и развијен у свим крајевима, и верујемо да су сви ученици заинтересовани за своју локалну фудбалску историју, па ово може послужити као веза за даље истраживање и пројекте локалне историје.

Циљеви

Критичка анализа извора о учешћу југословенског тима на Првом светском фудбалском првенству, те проблема у односима између нација у Краљевини Југославији. Продубљивање знања о локалној и светској историји спорта. Упознавање са забавном страном историје и потицање интереса за историјску науку.

Исходи учења

- Ученици ће развити критичко мишљење кроз учење о узроцима и последицама.
- Ученици ће пронаћи везе између политичког сукоба и спорта.
- Упоредиће овај познати случај из историје са проблемима и насиљем које се данас догађа међу љубитељима спорта.
- Јачање интереса и ентузијазма за предмет.

Упутства за наставнике

Наставник ће разреду представити тему. Радионица има две фазе – прва фаза је индивидуални рад и рад у паровима, а друга фаза је групни рад и представљање резултата.

Временска оријентација:

Корак 1 - мотивација: Увод и мотивација – наставник ће прочитати увод, затим показати слику старе кожне лопте из 19. века. Ученици ће одговорити на дато питање и закључити шта знају о фудбалској историји.

Покушај да упоредиш играње фудбала сада и пре 100 година.

Какви су били услови?

Знаш ли нешто о историји фудбала?

Корак 2 - „Фудбал у Краљевини Југославији“ Рад у групама – анализа фотографија и попуњавање табеле – Ученици ће анализирати изворе о новинарској најави нове интересантне игре – фудбала, извор о првом светском првенству и оснивању Фудбалског савеза Југославије у Загребу.

Предложена питања за дискусију:

Сматрамо ли фудбал старим традиционалним спортом? Зашто?

Наведи неке познате фудбалске клубове с почетка 20. века.

Када је основан Југословенски фудбалски савез и где му је било седиште? Зашто?

Корак 3 - „Централизација и фудбал“: Рад у групама – читање и анализа извора, прављење мале временске ленте. Задатак је анализирати изворе и попуњити временску ленту састављајући све изворе по датумима. На крају ћемо реконструисати причу гледајући српско, хрватско, словеначко и међународно становиште.

45
минута

Питања и задаци:

Постави изворе у хронолошки ред и направи временски след.

Анализирај сва становишта о премештању Фудбалског савеза из Загреба у Београд. Шта можеш закључити?

Зашто је важно да седишта фудбалских савеза буду у главном граду државе? Образложи своје мишљење.

Корак 4 - „Светско првенство без хрватских играча.“: Групни рад – читање и анализа извора.

Након кратког увода, ученици ће радити у групама. Задатак је да се анализирају извори о Првом Светском првенству у фудбалу, одговарајући на три постављена питања:

Питања и задаци:

Због чега су хрватски играчи одбили да играју за национални тим на Светском првенству?

Пронађи везу између политике и спорта, бизниса и спорта, некад и данас. Објасни!

Знаш ли за неког играча данас који је одбио да игра за националну репрезентацију и зашто?

Који су могући разлози за одбијање позива репрезентације данас, а који некад?

Корак 5 - Повратак и реакције -

Групни рад – читање и анализа извора.

Ученици ће анализирати изворе и одговорити на дата питања. На крају ћемо извући заједнички закључак и попунити табелу: Узроци / инцидент / последице

Питања и задаци:

а) Повратак и реакције

• Упореди дочек националног тима у Љубљани, Загребу и Београду. Шта можеш закључити?

• Зашто им је у Загребу приређен хладан дочек?

• Повежи овакав дочек са ситуацијом у земљи тих дана.

б) Питање новца

• Наведи неке проблеме у вези с новцем након завршеног Свјетског првенства.

Таблица 1

узроци	инцидент	последице

Радионицу можемо завршити кључним питањем:

Фудбал нема никакве везе с политиком.

У којој мери се слажете с овом тврдњом

1918, ( ) 1918
1930, (1929)

Извор 1

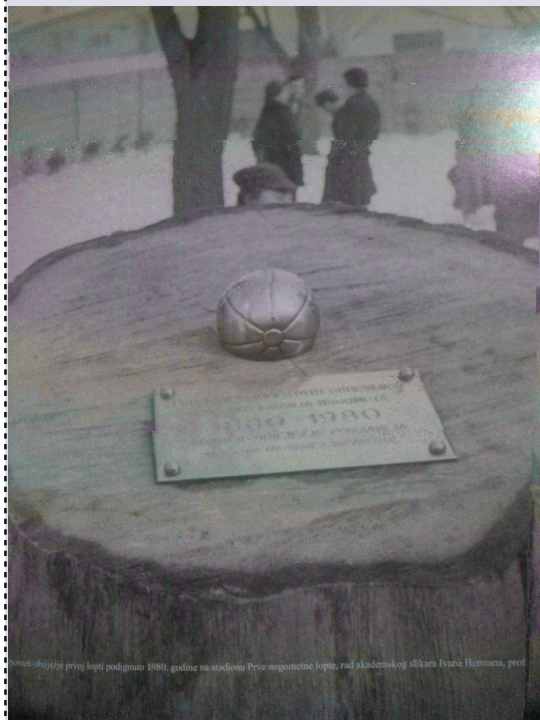
Лопта из 1 . века

Zupanja – koljevka hrvatskog nogometa, Zupanja, 2005.

Извор 2

Лопта из 1 . века, споменик првој лопти

Zupanja – koljevka hrvatskog nogometa, Zupanja, 2005.

Питања:

- Покушај да упоредиш играње фудбала сада и пре 100 година.
- Какви су били услови?
- Да ли ти знаш нешто о историји фудбала?

Извор 1

Позив на учење игре ногомета (18 3.)

Како се у најновије вријеме посвуда у Еуропи, дапаче и изван Еуропе, преотеле мах у гимнастичким друштвима гимнастичке игре, напосе тзв. Енглеске као: Lawn Tennis, Football, Cricket (...) одлучио је “Хрватски Сокол” упознати своје чланове с неким од тих игара (...) Игре ће започети другог тједна, а најприје учит ће се Lawn Tennis и Football”

Sto godina nogometa u Hrvatskoj 1880. – 1980., NI RO Prosvjeta, Bjelovar 1984., glavni urednik Franjo Frnti

Извор 2

Оснивање Фудбалског Савеза Југославије у Загребу

Године 1912/1913. одиграно је прво ногометно првенство Хрватске и Славоније са шест клубова. Првак је био ХАШК. Друго првенство започело је 1913., али није завршено због Првога свјетског рата. Оснивање Југославенског Ногометног Савеза догодило се на скупштини у Загребу 15. травња 1919. Тој скупштини поред делегата из Хрватске присуствовали су и представници из неких других крајева па је након расправе о оснивању ногометне организације превладало мишљење да је упутније и корисније основати ногометну организацију нове државе Срба, Хрвата и Словенаца. Тако је тога дана умјесто обнављања рада Ногометне секције и оснивања Хрватског ногометног савеза основан Југославенски ногометни савез (ЈНС) са сједиштем у Загребу.

Sto godina nogometa u Hrvatskoj 1880. – 1980., NI RO Prosvjeta, Bjelovar 1984., glavni iurednik Franjo Frnti

Извор 3

Југословенски национални тим

Југословенски национални тим одиграо је своју прву међународну утакмицу на Олимпијском турниру у Антверпену 1920. Два тешка пораза и посљедње мјесто на турниру, након којих су слиједили осредњи наступи на олимпијадама у Паризу и Амстердаму, нису обесхрабрили фудбалске пионире. Национални тим је наставио да игра пријатељске мечеве и локалне турнире (Куп Балкана, Куп сусједних земаља), а 1930 учествовао је на првом свјетском првенству у Уругвају.

Ногометни савез основан је 1919, иако је први клуб био основан у Суботици 1901 – ФК Бачка. Клуб је представљен јавности у пријатељској утакмици против Мађарског ТК Мохач. Године 1903. Београд и Загреб добили су своје прве фудбалске бебе: Соко и ХАШК (Хрватски Академски Шпортски Клуб). Фудбал је добио много на популарности, па су клубови оснивани у Љубљани (Илирија), Крагујевцу (Шумадија), Новом Саду (НАК), Сарајеву (Грађански), Вараждину (ВГШК), Сплиту (Хајдук), Београду (БСК, Југославија, БАСК...), Загребу (Грађански, Конкордија, Академија, ПНИШК)...

Први национални шампионат одржан је 1923. и побједници су били Грађански и Загреб. Све до 2. Свјетског рата, Грађански и БСК Београд освојили су по пет наслова првака и чинили кичму националног тима. Године 1929. сједиште Фудбалског Савеза Југославије пресељено је из Загреба у Београд. Антагонизам између српских и хрватских представника избио је два пута. Прво 1930, када су хрватски клубови забранили својим играчима да играју за национални тим, а затим и 1933, када шампионат није одржан јер се клубови нису могли договорити око система такмичења.

www.rsssf.com (19.07.2013)

World's organization for footbll history and statistics

Извор 4

Таблица првака и вицепрвака Југославије од 1 23. о 1 30.

	Клуб	Првак	Вицепрвак
1	БСК Београд	5	5
2	Грађански Загреб	5	2
3	Хајдук Сплит	2	5
4	Југославија Београд	2	3
5	Кокордија Загреб	2	1
6	ХАШК Загреб	1	0
7	Славија Сарајево	0	1
8	САШК Сарајево	0	1

www.rsssf.com (19.07.2013)

World's organization for footbll history and statistics

Питања:

- Сматрамо ли фудбал старим традиционалним спортом? Зашто?
- Наведи неке познате фудбалске клубове с почетка 20 века.
- Када је основано и где је било седиште Фудбалског Савеза Југославије?

1919

1930

Извор 1

Централизација

Шестосијечањска влада је радила на стварању организација, друштава, удружења, засниваних на идеологији интегралног југославенства. Ове су нарочито форсиране у „ пречанским крајевима.“ У просинцу 1929. створена је прва државна организација физичке културе (Сокол Краљевине Југославије). Потпуно подржављивање у области физичке културе извршено је 1931. образовањем Министарства физичког васпитања народа. Створени су Југославенски стрељачки савез, Југославенски ватрогасни савез, Југославенски скаутски савез, Савез спортова спортских савеза који је обухваћао читав низ спортова. Спорт у Краљевини Југославији, организацијски повезан у етатизирани Савез спортских савеза, добио је важну улогу код спровођења војничког образовања омладине.

Branko Petranovi : *ISTORIJA JUGOSLAVIJE, knjiga I - KRALJEVINA JUGOSLAVIJA,*
www.znaci.net/00001/93_6pds. (19.07.2013)

Извор 3

Скупштина Југославенског фудбалског савеза

ЗАГРЕБ 16. ожујка
“Јутарњи лист” доноси: Данас је овдје одржана главна скупштина Југославенског ногометног савеза. Према рјешењу редарства ова је скупштина имала бити наставак скупштине од 24. 11. прошле године и могли су гласовати само онда верифицирани. Прешло се одмах на расправу о промјени члана 1 Савезних правила о сједишту Савеза. Са 213 гласова створен је закључак да се овај параграф промјени и да се као сједиште савеза одреди Београд. Тамо се сели и збор ногометних судца.”

Jutarnji list, 16.03. 1930.

Извор 2

Хрватско становиште

На редовној скупштини Југославенског ногометног савеза одржаној 16. ожујка 1930. у Загребу, у периоду када је на снази била шестојануарска диктатура, донесена је већином гласова делегата одлука да се сједиште Савеза пресели из Загреба у Београд. Познате су чињенице да према тадашњим правилима клуб, члан Савеза, није морао на скупштину послати свог делегата. Мањи регистррани клубови давали су своје пуномоћи представницима већих клубова за које су вјеровали да воде правилну ногометну политику. Свака пуномоћ је значила на скупштини и по један глас па су у то вријеме поједини делегати скупштине располагали с неколико гласова на основу пуномоћја ногометних клубова. То је било одлучујуће приликом доношења одлука, јер је један делегат могао имати на десетке гласова. Тако је један делегат из Загреба за скупштину кад се расправљало о пресељењу располагао с укупно 26 пуномоћја са свог територија. На неразјашњени начин у ноћи између суботе и недјеље та пуномоћја су нестала, тако да се на скупштини нису могла предочити. Управо недостатак тих 26 пуномоћи било је одлучујуће за одлуку о пресељењу Југославенског ногометног савеза из Загреба у Београд.

Sto godina nogometa u Hrvatskoj 1880. – 1980., NI RO Prosvjeta, Bjelovar 1984., glavni urednik Franjo Frnti

Извор 4

Пред главну скупштину ЈНС

Сутра ће се с почетком у 8 сати у градском савјетовалишту одржати скупштина Југославенског ногометног савеза на којој ће се расправљати многа важна питања. За сједницу влада велики интерес у свим спортским круговима у цијелој држави јер су на дневном реду јако важни приједлози. У Загреб су стигли делегати из Сарајева, Осијека, Београда, Скопља, Сплита, Љубљане и Суботице. Многи ће клубови послати своје властите представнике. Главна тема расправе бит ће питање промјене правила. Могуће је да дође до расправе због много пријављених клубова у загребачком ногометном подсавезу. Надаље ће се говорити о приједлогу промјена за одигравање државних првенствених утакмица љубљанског подсавеза, затим о судјеловању на свјетском првенству, о промјени начина делегирања судца на утакмицама, што предлаже подсавез из Суботице итд. Скупштини ће моћи присуствовати само делегати клубова, те особе које имају посебне дозволе.

Slovenec, br.63. 16.03. 1930.

Извор 5

Седиште ЈФС-а пренесено у Београд

Политика, 17. марта 1930.
Седиште Југословенског Фудбалског Савеза пренесено у Београд
“Већина делегата загребачког, сплитског и осјечког подсавеза напустило је Скупштину пре гласања! Нова управа је изабрана акламацијом.”
*акламација-вршење избора једноставним узвикивањем, без појединачног гласања.

17. 03. 1930.

Извор 6

После значајне одлуке о преносу Југословенског фудбалског савеза у Београд

После значајне одлуке о преносу Ј. Ф. савеза у Београду
“Недељна скупштина Ј. Ф. савеза скинула је с дневног реда један крупан проблем југословенског спортског живота. У питању преноса сједишта савеза спортисти су се били поделили у два тора, што још и не би било никакво нарочито зло. Али се борба око останка савеза у Загребу толико изопачила, да ту више човек није могао сагледати крај неразумној и неспортској борби.”

19. 3. 1930.

Извор 7

Нова управа ЈНС-а преузела је посао

Загреб, 18. ожујка
Јучер ујутро су представници досадашњег Југославенског ногометног савеза примили полицијску обавијест да требају одмах пренијети пословне задатке новоизабраном одбору. Данас (послијеподне) у 15 сати је то извршено

Slovenec, Novine Slovenske pu ke stranke, br 65, 19.3.1930.

Извор 8

Изјава Хуга Мајсла*

Политика, 20. 3. 1930.
“Што се тиче признања ових промена у водству југословенског фудбала код Ф.И.Ф.А, могу вам одмах рећи да ће признати управу која је легализована код власти”
“Ако би са тиме били сагласни југословенски спортски кругови, ја бих предложио да се одржи једна конференција, евентуално у Марибору, на којој бих се zaloжио да се размирице између Београда и Загреба изгледе”
*Хуго Мајсл = селектор Аустрије и члан управе ФИФЕ

20. 03. 1930.

Извор 9

Прва сједница ЈНС-а у Београду

„Синоћ је у Београду била прва сједница Југославенског ногометног савеза. Послије опширне расправе, одбијена је примједба загребачког подсавеза, да је савез премјештен у Београд по нужди, а не правно.”

Hrvatski list, 23. 3. 1930.

Питања и задаци

- Постави изворе у хронолошки ред и направи временску ленту.
- анализирај све ставове о премештању Фудбалског савеза из Загреба у Београд. Шта можеш закључити?
- Зашто је важно да седишта фудбалских савеза буду у главном граду државе. Образложи своје мишљење.

1930.

1919.

1930.

Извор 1

Прва ноћ на броду "Флорида"

, 26. 06. 1930, . 7950 – XXVII

Извор 2

Југославија је постигла значајне резултате, поделом трећег места са тимом САД, док су у првом сусрету на отварању победили апсолутне фаворите тим Бразила са 2 1.

, 15. 7. 1930.

Извор 3

Без Хрвата

У новинама које су купили у Загребу не налазе ништа о учешћу Југославије у Монтевидеу. Једина вест у вези са предстојећим такмичењем била је изјава једног загребачког фудбалског радника који је рекао и остао жив:

„Ми водимо рачуна о здрављу наших играча и не дозвољавамо им да путују у Монтевидео, у авантуру која и њихове животе може довести у питање. Они ће тамо гладовати и ми жалимо све оне који су пошли на овај пут преко мора“, писало је у новинама.

Vladimir Stankovi "Montevideo bog te video", Beograd

Извор 4

Данас Југославија игра против Боливије

„Данас Југославија игра против Боливије Фаворит је Југославија – „Најбољи тим, прваци Европе“, каже уругвајска штампа за наше играче“

, 17 07 1930

Питања и задаци

- Због чега су хрватски играчи одбили да играју за национални тим на Светском првенству?
- Пронађи везу између политике и спорта, бизниса и спорта, некад и данас. Објасни!
- Знаш ли за неког играча данас који је одбио играти за националну репрезентацију и зашто?
- Који су могући разлози за одбијање позива репрезентације данас, а који некад ?

Извор 1

Повратак репрезентације

Дочек је био срдчан, као и свуда успут. Прво у Љубљани, потом у Загребу, Сиску, Новој Градишки, у Шиду су навијачи буквално окупирали вагон у којем су били играчи, а кулминација је била у Београду, где је на железничкој станици чекало 5.000 одушевљених људи. Фудбалери су буквално изнети из воза кроз прозоре вагона и на раменима навијача понети ка Теразијама...

, 2010

Извор 2

Дочек у Љубљани

„Јутрос у девет и пет брзим је возом у Љубљану стигла наша спортска репрезентација, која се са великим успехом борила на фудбалским пољима Јужне Америке и постигла тако завидне резултате представљајући у иностранству наш спорт. Том приликом нашло се на станици доста љубљанског спортског света, који је срдчно дочекао нашу фудбалску репрезентацију и срдчно је поздравио”

“, 1930., . 8018 – XXVII

Извор 3

Дочек у Загребу

Дочек у Загребу, 1. рујан 1930.
„Данас у 12 и 30 брзим возом из Париза стигла је у Загреб наша фудбалска екипа из Монтевидеа. На загребачкој станици изостао је сваки спортски дочек. Присутни су били само спортски дописници београдских листова.“

“, 2. 09. 1930., . 8018 – XXVII

Извор 4

Добродошлица

„Хиљаде навијача на дочеку наших репрезентативаца на великој београдској жељезничкој станици.“

“, 1930., . 8018 – XXVII

Извор 5

Југословенски тим (по повратку) у Београду, 3. септембра 1930.

, 2010

Питања:

Упореди дочек националног тима у Љубљани, Загребу и Београду. Шта можеш закључити?

1. Зашто им је у Загребу приређен хладан дочек?
2. Повежи овакав дочек са ситуацијом у земљи тих дана.

Извор 6

Афера због новца и оставка председника Југословенског фудбалског савеза

Афера због новца из Јужне Америке све се више заоштрава.

БСК одлучио поднети тужбу против ЈФС.

БЕОГРАД 23. августа

„ Питање подјеле 450.000 дин које је државна репрезентација донијела из Уругваја добива све оштрији облик и чини се да ће ствар завршити пред судом. Док су једни тражили да се новац преда ЈНС-у у корист целокупног југославенског спорта, други су тражили да се новац даде БСК-у, јер да је он заслужан да је уопће наша државна репрезентација отишла у нови свијет. Јавили смо да су председник ЈНС-а Шафарик, и савезни капетан Симоновић дали оставке јер су тражили да се половина прихода даде БСК-у. Синоћ је управа БСК-а одржала сједницу на којој је председник клуба др. Живковић реферирао о питању подјеле новца и истакнуо да су неки чланови управе савеза усменим споразумом изјавили да ће половицу чистога прихода из Јужне Америке дати БСК-у. Међутим, ти чланови нису сада могли искупити своје обећање, а како он сматра да је у неку руку оштетио клуб, то је дао оставку на положај председника. Оставка није уважена, а о њој ће клуб рјешавати када иде. Уједно је ријешено да се поднесе тужба редовном суду против ЈНС-а, да се у тој тужби ЈНС означи као форум, који жели на бесправан начин присвојити новац, који је у ствари својина једног клуба.“

Извор 7

Подела премија

“Само ће у Југославији почети, ускоро кампања преко новина у правцу негирања квалитете „Селекције Србије“ и начина репрезентовања југословенског фудбала. Порази репрезентације Београда и БСК на пријатељским утакмицама назваће се бламажом “југословенског угледа“ заборављајући да је тај углед подигла баш та селекција фудбалера. Неће се међутим, велика сума зарађеног новца (преко 450 000 динара) називати “бламираним“ већ ће се тражити да читав износ припадне Југословенском фудбалском савезу, као да је пријатељске утакмице играла државна репрезентација, по налогу из Југославије. Иако је БСК у делегацији фудбалера у Уругвају имао више од две трећине заступљених, тражио је само једну трећину средстава ради покрића трошкова при остваривању тог прихода. Поред тога БСК је због угледа југословенског фудбала жртвовао свој, играјући у државном првенству с резервним саставом.

Вишемесечна свађа у врху југословенског фудбала завршиће одлуком скупштине Југословенског ногометног савеза у корист БСК 14. децембра 1930. године. У међувремену је на приговоре загребачког фудбалског подручја“ да би било све другачије да је седиште савеза остало у Загребу“ председник Југословенског ногометног савеза, Јанко Шафарик поднео је оставку и заувек се повукао из фудбалског спорта.”

Petar M. Proki , Montevideo 1930.- Prvi svetski kup u fudbalu, Beograd 1998., str. 94.-95.

Извор 8

Оставка председника ЈНС

Бурна сједница управног одбора Југославенског ногометног савеза, ради питања подјеле новца, којега је државна репрезентација донијела из Јужне Америке Београд 19. рујна. Синоћ је Југославенски ногометни савез одржао ванредну сједницу. Прије почетка сједнице прочитана је оставка председника дра Јанка Шафарика која се морала и уважити, јер је др Шафарик у њој навео да неопозиво одступа...

Hrvatski list, 20.9.1930

Питања и задаци

1.) Наведи неке проблеме у вези с новцем након завршеног Светског првенства.

На крају ћемо извући заједнички закључак и попунити табелу:

Узроци	Инцидент	Последице